

Daniela Marčoková*
Anna Makišová
Filozofická fakulta
Univerzita v Novom Sade

UDC 811.162.4'373232.1(497.113 Bačka)
DOI: 10.19090/gff.2018.1.359-372

PRÍMENÁ SLOVÁKOV V SLOVENSKÝCH OSADÁCH BÁČSKOPETROVSKEJ OBCE**

Predmetom výskumu bola neúradná pomenovacia sústava obyvateľov slovenských osád v báčskopetrovskej obci, a to tých, ktorí sú slovenskej národnosti. Cieľom výskumu bolo evidovať prímenná dospelých obyvateľov mužského pohlavia, ktoré sa vyskytovali v druhej polovici 20. storočia, na prelome tisícročí a tie, ktoré sa dodnes používajú v každodennej komunikácii v osadách Báčsky Petrovec, Hložany a Kulpín. Vo výskume sme uplatnili metódu živej pamäti. Výsledky nášho výskumu môžeme zhrnúť takto: v Báčskom Petrovci sme zaznamenali 432 prímenná; v Hložanoch 299 prímenná a v Kulpíne 94 prímenná. V každej osade bolo najviac prímenná vyvođených z vlastného mena a priezviska, potom podľa funkcie, zamestnania a vykonávania činnosti a nakoniec podľa psycho-fyzických vlastností a stavov. Pri existujúcich prímennách sme si všimli vplyv nárečia, vplyv srbského jazyka, ako i príklon k inojazyčným osobným menám. Prímenná považujeme za výraz historickej informácie a za súčasť kultúrneho a tradičného dedičstva.

Kľúčové slová: onomastika; slovenské osady Báčsky Petrovec, Hložany, Kulpín; dolnozemska kultúrna a tradičná špecifickosť

Prímenná ukrývajú zaujímavé informácie o ľuďoch, ich kultúre a spôsobe života v určitom regióne, a preto sú zaujímavým humánno-geografickým objektom výskumu. Podobne ako je to s priezviskami, tak i priestorové rozmiestnenie prímenná môže byť determinované rôznymi demografickými a geografickými faktormi a na ich základe možno sledovať kultúrny vývoj daného miesta či regiónu. Prímenná sú všeobecným jazykovým javom vo všetkých národoch. Vznikali od najstarších čias po súčasnosť a preto ich možno považovať za výraz historickej informácie. Slovenské vojvodinské prímenná považujeme za súčasť slovenského kultúrneho a

---

* danielamarcokova@ff.uns.ac.rs

** Príspevok vznikol v rámci projektu č. 178017 *Diskurzy menšinových jazykov, literatúr a kultúr v juhovýchodnej a strednej Európe*, ktorý financuje Ministerstvo osvetly, vedy a technologického rozvoja.

tradičného dedičstva. Zaslúžia si našu pozornosť, pretože „ako jeden z prejavov zakoreňovania slovenských kolonistov v novom prostredí, nesú v sebe aj znaky neopakovateľnej dolnozemskej, regionálnej a lokálnej špecifickosti” (Botík, 2011: 139).

Prví Slováci sa z Hornej zeme na územie dnešnej Vojvodiny v najväčšom počte sťahovali koncom 18. storočia. Najprv osídľovali Báčku, potom Banát a Sriem. J. Botík poukazuje na potrebu vzniku prezývok v dolnozemskom slovenskom prostredí. Slovenskí kolonisti si prinášali nielen jazykovú a kultúrnu výbavu, ale aj rodovú tradíciu a rodinnú identitu, svoje priezviská, no keď sa rodiny rozvetvili, priezviská prestali plniť svoju identifikačnú funkciu. Potreba nezameniteľného označenia príslušníkov týchto rozvetvených rodín si vynucovala, aby sa k priezviskám pridávali rôzne prezývky (2011: 139).

Predmetom nášho výskumu bola neúradná pomenovacia sústava obyvateľov Báčky,¹ ktorí sú slovenskej národnosti. Vzhľadom na priestorovú obmedzenosť tohto príspevku, výskumom nemôžeme zahrnúť všetky sídla v Báčke obývané Slovákmi. Cieľom nášho výskumu bolo evidovať prímená dospelých obyvateľov mužského pohlavia slovenskej národnosti zo slovenských osád báčskopetrovskej obce (jedinej slovenskej obce v Srbsku), ktorá zahrňuje osady: Báčsky Petrovec, Hložany a Kulpín. Zaujímali nás aj osobné a rodinné prímená, ktorých nositelia už nežijú v týchto osadách, alebo už nežijú vôbec, alebo i prímená, vzťahujúce sa na priezviská, ktoré v týchto osadách zanikli.

Informátori boli zámerne volené osoby, u ktorých sme predpokladali, že poznajú väčšinu obyvateľstva svojej osady. Materiál sme získavali vlastným terénnym výskumom v rokoch 2016 a 2017. Vo výskume sme uplatnili metódu živej pamäti (podobné termíny sú kolektívna a komunikatívna pamäť).

MENO – PRÍMENO (PREZÝVKA) – PRIEZVISKO

Dávanie mena a priezviska novorodencovi je v každom štáte regulované zákonom. V úradnom styku sa u Slovákov uplatňuje dvojmenná sústava osobných mien, pozostávajúca z osobného mena (krstné, rodné meno) a priezviska (dedičné rodinné meno). Predchodcami priezvisk boli prímená, ktoré okrem mena mali

---

¹ Sídla v Báčke, v ktorých žijú Slováci, uvedené abecedným poradím: Báčska Palanka, Báčsky Petrovec, Bajša, Begeč, Čelárevo, Hložany, Kulpín, Kysáč, Laliť, Nový Sad, Pivnica, Selenča, Silbaš (Sklabinská, Mosnáková, 2012).

najprv iba šľachtici v 15. a 16. storočí, neskoršie mešťania a poddaní na dedinách v 16. a 17. storočí (Dudok, 1998:17).

Podľa S. Csachovej je slovo priezvisko odvodené od slova *prezývka* a začalo sa používať na lepšie odlišenie človeka vo verejnom styku na území Slovenska od 18. storočia, keď sa za vlády Jozefa II. uskutočnilo sčítanie ľudu a vtedy sa meno a priezvisko stali úradne záväznou informáciou (2015: 101). Pôvodne vznikali priezviská podľa dedinskej nadávky, prezývky, podľa telesných a duševných vlastností, podľa bydliska, miesta pôvodu otca alebo matky, prípadne podľa názvu živočíchov, rastlín či neživých predmetov. V 18. storočí Slováci prichádzali na územie dnešnej Vojvodiny a v matrikách dolnozemskej cirkevnej zborov nachádzame už iba dvojmennú pomenovaciu sústavu.

V. Blanár považuje neúradné a polouúradné pomenúvanie (tzv. živé mená) za pomerne samostatný podsystem. „Kým v úradných onymických sústavách (ich základná podoba je písaná) sa používajú úradne kodifikované, štandardizované podoby mien, pre neúradné sústavy, ktorých základná je podoba hovorená, sú charakteristické variantné, často nárečovým blízke podoby mien. Živé mená odlišuje od úradného pomenúvania ustálenosť užším spoločenským úzom“ (2008: 50).

V skúmanej literatúre sa termíny prímeno (prídomok, predikát) a prezývka chápajú rôzne. Podľa *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* prímeno je ďalšie meno pridané k priezvisku (1989: 352) a prezývka je vedľajšie pomenovanie niekoho podľa charakteristických vlastností (1989: 347). V *Synonymickom slovníku slovenčiny* pri hesle *prezývka* sa uvádzajú synonymá: nadávka, zahrešenie, zakliatie, urážajúce pomenovanie a hrubý výraz. V našom výskume budeme používať termín prímeno. Niekedy prímeno bolo utvorené na základe buďto nadávky alebo nejakého urážajúceho pomenovania, ale predmetom nášho výskumu nie je spôsob tvorenia prímen.

VÝSKUM V OBLASTI ONOMASTIKY V RÁMCI SLOVENSKÉHO VOJVODINSKÉHO PROSTREDIA

Problematika vlastných mien Slovákov vo Vojvodine nie je zatiaľ dostatočne preskúmaná. Najčastejšie sa slovenskí vojvodinskí bádatelia venovali výskumy priezvisk, ojedinele sa vyskytujú aj výskumy prímen. D. Dudok (1998) sa najkomplexnejšie venoval onomastickým výskumom v našom prostredí. Preskúmal priezviská Slovákov vo Vojvodine a okrem iného sa venoval i vysvetleniu pôvodu a významu 4200 priezvisk. A. Marićová vo svojej práci skúmala pôvod a funkciu neúradného priezviska staropazovských Slovákov, ktoré nemožno stotožniť ani

s prezývkou, ani s prímenom. Do mennej sústavy neúradné priezvisko vstupuje v období založenia Starej Pazovy na Vojenskej hranici, kde Slováci žili v domových spoločenstvách, tzv. zádrugách, založených na príbuzenskom pokrvnom zväzku (2015: 79–86). J. Kováč knižne spracoval problematiku dvojakých priezvisk v Starej Pazove a iba okrajovo uvádza prímená a prezývky (2002: 19).

Prímená (prezývky) v Pivnici do roku 1970 zaznamenala Z. Týrová (2005: 175–179). Tiež sa venovala i otázke vzniku niektorých prezývok a otázke odzrkadľovania cudzojazyčných prvkov na slovenské prezývky v multikultúrnom prostredí. J. Botík v rámci svojej práce tiež zaznamenal prezývky Pivničanov (2011: 139–141). Hoci nepodal numerický prehľad, zistili sme, že zaznamenal 82 priezvisk s 228 prezývkami.

D. Marčoková a A. Makišová sa zaoberali výskumom prímen v slovenskej osade Kysáč v Báčke. V minulosti boli pokusy o zaznamenávanie prímen miestnymi obyvateľmi, no okrem rukopisu M. Párnického, iné súpisy sa nezachovali. Po takmer 50-ročnom časovom odstupe autorky zaznamenali šesťkrát viac prímen a zistili, že v súčasnosti je 165 priezvisk (čo je asi štvrtina z úhrnného počtu slovenských priezvisk v Kysáči), pri ktorých sa vyskytuje až 742 prímen (2017: 291).

Keďže výskumy tohto druhu v slovenských vojvodinských osadách boli vykonané iba ojedinele, náš nový výskum svojím zameraním nadväzuje na predchádzajúci a jeho cieľom je zaznamenať prímená Slovákov v širšom regióne na území Báčky. V krátkosti uvádzame roky a okolnosti príchodu prvých Slovákov, ako i súčasný počet obyvateľov v skúmaných osadách.

DATA BÁZA ZAZNAMENANÝCH PRÍMEN V BÁČSKOM PETROVCI²

Petrovec vznikol na území futockého panstva neďaleko Nového Sadu. Prví slovenskí prisťahovalci pochádzali z Novohradu, Hontu, ale i z osád Peštianskej stolice a dovedol ich sem slobodník Matej Čáni roku 1745. Dodnes je Petrovec najväčšia slovenská osada vo Vojvodine (Sirácky, 1980: 66–67). Podľa Štatistického ústavu Republiky Srbsko v Báčskom Petrovci roku 2012 žilo spolu 6155 obyvateľov, z čoho bolo 4982 Slovákov.

---

² Informátori: Anna Melichová (rod. Melichová; nar. 1947), Ján Melich – Měľo (nar. 1940), Pavel Brtka – Pápe (nar. 1965), Mária Vujovičová (rod. Beličková; nar. 1944), Daniela Vujovičová (nar. 1995)

Roztriedenie prímén:

1. Podľa mena (úhrnne 187):
  - a) vyvedené z vlastného mena (31): Ďuki, Ďuri, Eňdi, Fero, Feťko, Jaňco, Jaňči, Jani, Joki, Jovi, Karko, Lád'o, Miki, Mirdžo, Miri, Ondo, Oňko, Paki, Paľino, Paľko, Pato, Peťo, Rále, Rášo, Rusti, Sájko, Sájó, Saki, Samuľo, Stenli, Toňko.
  - b) vyvedené z priezviska (119): Ándro, Áres, Bábo, Bádžo, Baki, Bále, Béli, Béo, Bene, Benkiľi, Bód'o, Bógo, Bori, Boško, Bfle, Brťo, Céro, Cíbe, Cini, Čéko, Čiľo, Ďemro, Ďeňko, Digo Diňko, Dubac, Dudi, Faki, Gábo, Gaňko, Gaški, Geci, Gédžo, Géjo, Gugi, Gúle, Háso, Hečko, Heuko, Chápo, Chlpi, Íto, Kébo, Kéjo, Kémo, Kévo, Koci, Koki, Kokso, Kóle, Kondi, Kori, Kóro, Kríle, Krndi, Krni, Kuki, Kúle, Kuške, Lábo, L'ého, Leky, L'éko, L'épo, Máko, Makso, Mandi, Médo, Megi, Mél'o, Meňdo, Mici, Mikso, Mišťo, Mľiňco, Mrázik, Mundi, Oče, Očko, Opi, Opo, Pajgo, Pápo, Páre, Peki, Peťo, Príco, Pucko, Rápo, Ripko, Róso, Sabík, Sél'o, Sémo, Siki, Siri, Skľeňči, Slaučí, Sňitko, Speki, Stráko, Struňko, Šél'o, Šľivi, Šubi, Šúco, Taki, Tóco, Topoľac, Trki, Třle, Tuki, Uške, Val'i, Vrbík, Vrški, Zeki, Zél'o, Zimko.
  - c) matronymiká (podľa ženskej línie, t. j. priezviska manželky) (5): Benda, Fabouk, Fačara, Gájim, Kaťiak;
  - d) podľa srbského mena/priezviska (11): Báne, Bobam, Čédo, Ďóko, Ďúra, Kosta, Márko, Mító, Pájó, Radoje, Žáro;
  - e) podľa cudzieho mena (21): Čarli (angl.), Džefro (angl.), Džeki (angl.), Džimi (angl.), Džine (angl.), Džoni (angl.), Hasam(arab.), Ištván (maď.), Janes (slo.), Johan (nem.), Juhás (maď.), Laci (maď.), Lajko (maď. Lajoš), Migel (špan.), Pišta (maď.), Pišťiko (maď.), Riki (angl.), Teri (angl.), Stípe (chor.), Šaňi (maď.), Šošana (židovské ženské meno, z ktorého je odvodené meno Zuzana).
2. Podľa geografického názvu, národného príslušenstva a priestorového rozmiestnenia (11): Čikago, Francús, Jeňki, Sálašam, Sálašaňja, Slovák, Srémac, Šošóm, Štajerac, Taľiam, Tokaji.
3. Zvieracieho pôvodu (8): Kešo (v minulosti časté meno koňa), Kuci (maď. kutya – pes), Máčak (srb. mačak – kocúr), Murko (časté meno kocúra), Pátak (srb. patak – káčer), Róvac (srb. rovac – krtonôžka obyčajná), Tuňiak, Zéko (srb. zeko – zajko).
4. Rodinného pôvodu (9): Báto, Baťo, Braťina, Kumko, Pápe, Ród'o, Svat, Ujco, Ujo.

5. Podľa názvov jedál a nápojov (4): Brendi, Bronchi, Šifľík, Žváka.
6. Cudzieho pôvodu (3): Bleki (angl. black – čierny), Euréka (heuréka – gr. „našiel som to“), Laki (angl. lucky – šťastný).
7. Podľa funkcie, zamestnania a vykonávania činnosti, názvu podniku (57): Bágerista, Bátkár (opravoval hrnce), Begejáš (údržbár, udržiaval potôčik – Begej a okolie), Bochter (žil na železničnej stanici v domčeku – v bochterni), Bošista (opravoval motory), Bravčiar, Brdár (vyrábala časť krosien – brdo), Cukráši (vyrábali cukrárske výrobky), Čižmadija, Daráľovník, Dekam, Dotúr (chcel byť doktorom), Drevenkár, Farár, Geregár (pestoval melóny), Guvernér, Herec, Hoďinkár, Hrnčiar, Hrobár, Huci (hudec), Kemenári, Klamfár (pracoval s plechom), Kobasičár, Kolovratár, Krajčír, Krcko (hryzkal semienka, „krckav“), Krimi, Kuršmit (zverolekár), Kvapka (vodoinštalatér), Kušňiar (šiel kožuchy), Lojtráš, Maďioničár, Majster, Maľiar, Medár, Mercedes (podľa názvu firmy), Meteorológ, Moňašiar (vlastnil kone), Muzikantfi, Osigurant, Paprikár, Pipidoktor, Singer (šijací stroj), Sjartom, Sódár, Stuňiar, Šéf, Školník, Škopjar, Štraňgár, Štriker, Trombetáš, Truhľiar, Účo, Violína, Višivkári.
8. Podľa predmetov, rastlín a javov (7): Drína (názov cigariet), Fil'er (filier, halier), Ford'ík (ako prvý mal automobil značky Ford), Gazda, Goréne (žil v Slovinsku), Onajs (aníz), Šťetko.
9. Podľa psycho-fyzických vlastností a stavov (45): Babura, Bajúz (dlhé fúzy), Baso (hlas ako basa), Béli, Bi'eli, Boží, Brzi, Buldok, Bure, Cigáňnik, Cígo, Cfní, Čá'do, Čierni, Drobní, Drndi, Drndo, Ďuril'izňi, Ficko (chce sa fintiť), G'rbo, Gríle (chce gríliť), Gróf, Gul'i, Hluchí, Hriješni, Chruňo, Istina, Jumbo (džambo – veľký), Lucka, Maľí, Mátoha, Mokram (mokrý – opilý), Novaploča, Papaj (gurmán), Pérostonoha, Pipil'i, Prtko, Pupči, Pústiňa, Radikál, Ruňo, Skoki (rýchly, šikovný), Šéfko, Točak, Žltý.
10. Podľa kreslených a literárnych hrdinov, známych osobností a udalostí (17): Bádžo (animovaná postava), Bobek (animovaná postava), Degól (franc. Charles André Joseph Marie de Gaulle, 1890 – 1970, francúzsky štátnik), Fantóm (operná postava), Garibaldi (tal. Giuseppe Garibaldi 1807 – 1882, taliansky revolucionár), Kremenko (animovaná postava), Mičurím (rus. Иван Владимирович Мичурин; 1855 – 1935, ruský biológ), Paganini (tal. Niccolò Paganini, taliansky skladateľ), Pikaso (Pablo Picasso 1881 – 1973, španielsky maliar), Pižóm (Vladimir Petrovič – Pižon, bývalý srbský futbalista), Roki (filmová postava), Saňčo (Sancho Panza – románová postava), Skubi (animovaná postava), Šúrda (filmová postava), Tarzam (filmová postava),

Vučko (vlk, maskot 14. zimných olympických hier v Sarajeve v roku 1984), Zágor (Zagor, komiksová postava).

11. Nezaradené (99): Báboš, Bigdžam, Bjašo, Brono, Bubi, Buro, Cáko, Čandúr, Čéčo, Čičko, Číze, Čordášouci, Čúľo, Čuňčo, Čviro, Daďi, Destri, Dodi, Droťko, Duťo, Dído, Dído, Đusko, Ete, Fafro, Fati, Fífo, Fofí, Fuči, Gari, Hábenus, Héro, Hoši, Ikso, Jakara, Jóre, Káne, Kiki, Kokés, Krco, Kréjo, Kremči, Kfíle, Léve, Los, Lebfí, Mancí, Megre, Mino, Murgo, Nani, Naňi, Noki, Nuni, Ojo, Oľo, Pace, Pacel', Pašťo, Piľo, Pini, Pipi, Pipík, Pipko, Piri, Piše, Piťo, Pube, Pufta, Puriš, Raški, Regi, Rikso, Rinaldo, Róko, Rusti, Símó, Síro, Siso, Slíko, Šárgo, Šároši, Šišo, Škumškum, Šľéko, Šmiľo, Šoďi, Šoťi, Špico, Štícko, Šuri, Taužo, Trimček, Tríto, Trupko, Túne, Ťoťi, Ťuťi, Zvrndi.

DATA BÁZA ZAZNAMENANÝCH PRÍMEN V HLOŽANOH³

Hložany boli pôvodne sídlo so srbským obyvateľstvom, kým roku 1756 sem neprišli Slováci. Hložany sú takmer čisto slovenské (Sirácky, 1980: 68). Na základe sčítania obyvateľstva v roku 2012 podľa Štatistického ústavu Republiky Srbsko v Hložanoch žilo spolu 2002 obyvateľov, z čoho bolo 1725 Slovákov.

Roztriedenie prímien:

1. Podľa mena (úhrne 86):
  - a) vyvedené z vlastného mena (28): Adamec, Andrés, Đuki, Đurika, Đuro (2), Ferdo, Fero, Iľo, Jajo, Jánáš, Janči, Janes, Janto, Jariňko, Jofko, Laur, Milo, Miškéc, Ojdo, Oľo, Ond'it', Ondrejko, Onjko, Pajco, Pako, Pavľík, Sájó.
  - b) vyvedené z priezviska (30): Bábeľa, Bábo, Benco, Crveňák, Dovi, Duľit, Frenjki, Hrvoje, Gala, Geci (2), Júso, Kanás, Kaťo, Kika, Kuľa, Leuko, Loňci, Luko, Macák, Macík, Makso, Máto, Págo, Rečko, Rojce, Struško, Šuľam Toťko, Žáre.
  - c) podľa srbského mena alebo priezviska (20): Bájit', Drágo, Gédžo, Gíle, Jóco, Jovánka, Jóvo, Kátit', Lázo, Míjo, Mít'ó, Míle, Mírko, Mitre, Pájó, Péro (2), Sreťko, Ťíro, Žíko.
  - d) podľa cudzieho mena (8): Hari, Janika, Jóška (2), Lajko, Paľíka, Tanaka, Žak.

³ Anna Lovásová (rod. Korčoková; nar. 1939), Zuzana Korčoková (rod. Štefanidesová; nar. 1947), Jaroslav Makiš (nar. 1958)

2. Podľa geografického názvu, národného príslušenstva a priestorového rozmiestnenia (9): Boďam, Ciprus, Harovčam, Sálašam, Srémac, Solúnac, šesto edom (podľa čísla domu), V biľej chiži, Žit.
3. Zvieracieho pôvodu (12): Baňdár, Baram, Capár, Červičok, Čížik, Grizľi, Pile, Ribadi, Šaš, Škorec, Škraňa, Ťurám.
4. Rodinného pôvodu (9): Apúško, Báto, Číko, Síne, Sino, Sváko, Ujo, Ujko, Zaťko.
5. Podľa názvov jedál a nápojov (2): Bibera, Cukrík.
6. Cudzieho pôvodu (4): Bolám (bosnianska floskula), Faci (angl. face – tvár), Futuráš (angl. future – budúcnosť), Saňdi (angl. sand – piesok).
7. Podľa funkcie, zamestnania a vykonávania činnosti, názvu podniku (65): Apat'iekár, Bačkoráš (2), Basista, Bovdáš, Brdár, Bríco, Bubár, Čáďo, Dekám, Dubiňka, Glávoňa, Hoľiar (2), Holubiár, Hucko, Huďec, Husár, Husľičkár, Jáger, Kamenár, Kandrmáš, Kantor, Kapetám, Kloňfer, Kochár, Kolovratár, Komunálec, Kováč, Kušňiar, Leskár, Mašinist, Mesjar (2), Medár, Mľinár, Moňašár, Opšivkár, Ovčiar, Páľenňičiar, Paprikár (2), Pilana, Pisár, Pišťal'iar, Poľicaj, Pougár (2), Preceda, Rajšplík, Repár, Saráč, Sekretár (2), Sódár (2), Statkár, Šnajder (2), Štriker, Šuster, Traksler, Trubač, Zmaj, Zvonár.
8. Podľa predmetov, rastlín a javov (4): Breza, Lajsňa, Péršum, Tutturica.
9. Podľa psycho-fyzických vlastností a stavov (40): Bachráč, Bohatý (3), Čierňi, Čupko, Drahá duša, Drveni, Dugi, Gazda, Gora, Hluchí, Macane, Máli, Malí, Mrľa, Mondén, Naidúci, Nočný fták, Obešeňjak, Pajťáš, Pánko, Papučkár, Pnňiaškár, Piňťo, Prt, Prďam, Prjdo, Rojčik, Sa-sa-sámko, Sopľík, Smejko, Sol'ídňi, Šed'iví, Šóňo, Šuhaj, Tajdi, Žalosni, Vináľesca.
10. Podľa kreslených a literárnych hrdinov, známych osobností a udalostí (10): Bajaga (srbský spevák), Basara (Svetislav Basara – srbský spisovateľ), Beara (Vladimir Beara – bývalý futbalista klubu Crvena Zvezda), Berger, Hošimin (viet. Hồ Chí Minh 1890 – 1969, vietnamský revolucionár a štátnik), Kuper (Bradley Charles Cooper, 1975, americký herec), Mrďa (srbský hráč basketbalu), Pře (filmová postava zo srbského partizánskeho filmu), Šekulárac (Dragoslav Šekularac, bývalý srbský hráč futbalu), Šil'o (kreslená postava).
11. Nezaradené (72) Adi, Baďo, Bégo, Bľano, Boňdiš, Ceperi, Cuľa, Cvajko, Čarton, Ďidouci, Doka, Dračo, Drusík, Duci, Ďumam, Džega, Fana, Giga, Golda, Gúle, Hampora (2), Híreš, Hul'a, Ištók, Jajo, Kajc, Keco, Kečke, Kedra, Komeš, Krajger, Krco, Krka, Laušik, Libo, Lukaj, Makartúr, Mindo, Mirgeš, Mošo, Mugo, Pačko, Palotaj, Pánđo, Pát', Pico, Piki, Piri, Pépo, Próko, Rani,

Raťko, Red'o, Saraga, Sigaš, Solga, Sumo, Sasko, Siko, Sťopko, Šégro, Šero, Šiško, Šoci, Šóle, Šul'di (2), Šunto, Túbo, Zambo, Zebec.

DATA BÁZA ZAZNAMENANÝCH PRÍMEN V KULPÍNE⁴

Kulpín patrí k najstarším slovenským osadám vo Vojvodine. Pôvodne tu žili Srbi. Niekoľko slovenských poddanských rodín prišlo do Kulpína roku 1745, (keď aj do Petrovca), no masovejšie nasťahovanie Slovákov sa začalo po vydaní Tolerančného patentu cisárom Jozefom II. v roku 1781 (Sirácky, 1986: 68). Podľa Štatistického ústavu Republiky Srbsko v roku 2012 v Kulpíne žilo spolu 2775 obyvateľov, z čoho bolo 1952 Slovákov.

Roztriedenie prímien.

1. Podľa mena (úhrne 41):
  - a) podľa rodinného mena (5): Bábeľa, Dubec, Geci, Siroma, Štrba;
  - b) vyvodené z vlastného mena (14): Baki, Brance, Breňdži, Dule, Gusti, Janči, Jovečko, Kí'fo, Laŋga, Martinouci, Mišeňko, Pace, Petouci, Zoro;
  - c) vyvodené z priezviska (18): Bene, Čéko, Čiki, Faki, Hále, Jogi, Kóle, Kuki, Médo, Peki, Pucko, Smíle, Šeki, Trps, Virdži, Zaki, Zé'fo, Zoki;
  - d) podľa srbského mena/priezviska (4): Bájit', Dúle, Sále, Žiko;
2. zvieracieho pôvodu (1): Zajac;
3. cudzieho pôvodu (2): Ból'so (rus. большой – Veľký), Karajánko (tur. Čierny Janko);
4. podľa funkcie, zamestania (25): Bubnáš, Col'i/Col'fo (cól alebo palec je staršia dĺžková miera), Dará'loš, Ďebnár, Devízňi (dostával nemecký dôchodok, „devize“), Džandár, El'etričiar, Kováč, Mesjar, Muzikant, Počtár, Pál'eňičiar, Rančer (vlastníci „ranč“, salaš), Richtár, Saráč (vyrábali remene), Sódár, Starejší, Šuster (obuvník), Školník, Pope (v tomto prípade „pán starejší“), Trst'inkár, Učiteľ, Účo, Veterinár, Vulkanizér;
5. podľa psycho-fyzických vlastností a stavov (6): Beľaví, Brko, Jápo (podobá sa na Japonca), Kinés (podobá sa na Číňana), Medeni („sladký“ ako med), Šl'ivi (majúci rád slivovicu).
6. Nezaradené (19): Burdo, Čibora, Čiňči, Čúne, Gošo, Gubečka, Múdzfo, Mrčko, Panci, Prišouci (prišli, dosťahovali sa), Pujke, Púle, Rúžo, Sisko, Sprdži, Sturi, Šifeľa, Šifí, Škofec.

⁴ Informátori: Anna Bovdišová (nar. 1944), Anna Melichová (nar. 1954), Alexandra Bovdišová (nar. 1995), Jana Domoniová (nar. 1995)

ZÁVERY

V príspevku sme brali ohľad na skutočnosť, že na prímeno, ktoré sprevádza určitú osobu v lokálnom prostredí počas celého života, ľudia neraz emočne reagujú. Preto sme pri zaznamenávaní prímien vylúčili tie, pri ktorých sme zistili, že sú negatívne ponímané osobou alebo rodinnými príslušníkmi. Prímená sme nedávali do súvisu s priezviskami z objektívnych príčin. Pri uvádzaní prímien sme použili tie isté kategórie, ako aj v predchádzajúcom výskume (Marčoková, Makišová, 2017). Použili sme fonetickú transkripciu kvôli tomu, aby sa prímená mohli správne prečítať. Pri niektorých prímenách v zátvorke sme uviedli aj okolnosti, v ktorých vznikli. Srbské prímená sme nepovažovali za slová cudzieho pôvodu, lebo vojvodinskí Slováci sú bilingvisti a v úplnosti im rozumejú.

Prímená sú typické pre malé sociálne skupiny, kam patria aj skúmané dedinské komunity. Čím je však osada menšia, prímen je pochopiteľne menej aj z toho dôvodu, že postačujúcu identifikačno-diferenciačnú funkciu tu majú krstné meno a priezvisko. Najviac prímien sme zaznamenali v Báčskom Petrovci: pri 181 priezviskách bolo úhrne 432 prímien (najviac prímien mali priezviská: Spevák, Kopčok a Melich); v Hložanoch sme pri 101 priezviskách zaznamenali 299 prímien (Kukučka, Stupavský a Molnár boli priezviská s najväčším počtom prímien); v Kulpíne sme pri 37 priezviskách zaznamenali 94 prímien (najviac prímien mali priezviská: Šimo, Vida, Valentik a Zima).

V každej osade bolo najviac prímien vyodených z vlastného mena a priezviska⁵ (BP: 187, H: 77, K: 94). Potom podľa funkcie, zamestnania a vykonávania činnosti (BP: 57, H: 53, K: 25), podľa psycho-fyzických vlastností a stavov (BP: 43, H: 38, K: 6) atď. Hodne bolo aj prímien, ktoré sme nevedeli kategorizovať (BP: 101, H: 86, K: 19).

Pre každú vojvodinskú lokalitu, v ktorej žijú Slováci, sú príznačné iné priezviská, no vychádzali sme z predpokladu, že prímená týkajúce sa zamestnania, sa vyskytujú v rovnakej podobe v každej slovenskej vojvodinskej osade. Zistili sme, že iba jedno prímeno označujúce zamestnanie sa vyskytlo vo všetkých troch osadách (Sódár). Nasledujúce prímená sa vyskytli v dvoch osadách: Brdár (BP, H), Daráľovnik/Daráľoš (BP, K), Dekam/Dekám (BP, H), Huci/Hucko, Hud'ec/Muzikant (BP, H, K), Kemenári/Kemenár (BP, H), Kolovratár (BP, H), Kováč (H, K), Kušňiar (BP, H), Mesjar (H, K), Paprikár (BP, H), Páľenňičiar (H,

⁵ Pri uvádzaní príkladov používame skratky: BP (Báčsky Petrovec), H (Hložany), K (Kulpín).

K), Školník (BP, K), Štriker (BP, H), Šuster (H, K), Účo (BP, K). V niektorých príménach je zachované svedectvo o zamestnaniach, ktoré zanikajú: Bačkoráš (H), Brdár (BP), Bubár (H), Hoľiar (H), Kolovratár (BP, H), Kováč (H, K), Kušňiar (BP, H), Lojtráš (BP), Mľinár (H), Starejší (K), Štrančár (BP).

Všimli sme si príklon k cudzím slovám. Najčastejšie sa preberajú z angličtiny a to osobné mená: Čarli (BP), Džeki (BP), Džoni (BP), Laki (BP). Zaznamenali sme aj niektoré inojazyčné príméná: z maďarčiny: Ištván (BP), Juhás (BP), Pišta (BP); z nemčiny: Johan (BP); zo španielčiny: Migel (BP); zo slovinčiny: Janes (BP); z chorvátčiny: Stípe (BP); z ruštiny: Bólšo(K); z turečtiny: Karajaňko (K).

Boli prípady, keď jedna osoba mala dve príméná: Šošana/Šošón (BP), Paganini/Violína (BP). V Báčskom Petrovci sme zaznamenali prípady, keď sa príméno vzťahovalo na niekoľko osôb toho istého alebo rozličného priezviska. V zátvorke uvádzame ich počet: Bábo (2), Bádžo (2), Bene (2), Bieli (2), Brzi (2), Čierni (3), Drndi (2), Džeki (2), Džoni (3), Herec (2), Hluchí (2), Kóle (3), Kóro (2), Kuki (2), Laki (2), Máko (2), Makso (2), Márko (2), Očko (2), Rápo (2), Roki (3), Siki (3), Siso (2), Sjartom (2), Šaňi (3), Šubi (2), Violína (2).

Keďže sa vo všetkých osadách rozpráva stredoslovenským nárečím, na základe prímén nemôžeme určiť, z ktorej osady pochádzajú. Niekedy sa pri tvorbe prímén nerešpektuje rytmický zákon, čo považujeme za vplyv nárečia (Skľičkár, Sódár, Peňiaškár, Apaťiekár). Slováci v týchto osadách spolunažívajú so srbským obyvateľstvom, takže sú niektoré príméná ovplyvnené srbcinou: Glávaňa (H), Istina (BP), Komunálac (H), Medeni (K), Pope (K), Pústiňa (BP), Točak (BP). Zaznamenali sme iba jedno príméno, ktoré poukazuje na slovenský etnický pôvod: Slovák (BP). Niekedy sa príméná dali zaradiť aj do dvoch kategórií, takže bolo treba zväžiť okolnosti vzniku jednotlivých prímén. Hoci sa jednočlenné príméná vyskytujú najčastejšie, zaznamenali sme i dvojčlenné: Drahá duša (H), Ďuril'izňi (H), Nočný fták (H), Nova ploča (BP), Péro stonoha (BP), Pipi doktor (BP), a jedno trojčlenné príméno: V bielič chiži (H).

Podľa posledného súpisu Štatistického ústavu Republiky Srbsko z roku 2011, v Srbsku žilo 52750 Slovákov⁶. V súčasnosti je ťažko určiť presný počet obyvateľov slovenskej národnosti v Srbsku kvôli súčasným pohybom obyvateľstva, t. j. novodobým migráciám. Predpokladáme, že tento jav spolu so súčasným negatívnym prirodzeným prírastkom bude v budúcnosti vplyvať na zmenšenie

⁶ Republički zavod za statistiku. Dostupné na: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptId=1210>

počtu príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny vo Vojvodine. Nazdávame sa, že naša práca bude prínosná v zmysle zachovania svedectva o časoch, keď tu žili Slováci vo väčšom počte. Pri našom výskume všetci oslovení informátori prejavili prirodzený záujem a ochotne sa zapojili do zhromažďovania údajov. Ba čo viac, príméná vo všetkých skúmaných prostrediach zaujali širokú laickú verejnosť, čo v nás iba upevnilo presvedčenie, že treba pokračovať vo výskume prímén v Báčke, ale i v Banáte a v Srijeme.

Daniela Marčoková, Ana Makišová

NICKNAMES OF SLOVAKS IN SLOVAK SETTLEMENTS IN THE COUNTY OF BAČKI PETROVAC

Summary

The appearance of nicknames is a thriving sociolinguistic process with an important historical factor. Our goal was to record the nicknames found in the living memories of the current, ethnically-Slovak inhabitants of Bački Petrovac, Gložan and Kulpin.

The results of our investigation can be summarized as follows: in Bački Petrovac we recorded 432 nicknames from 181 last names, in Gložan 299 nicknames were recorded from 101 lastnames, and in Kulpin 94 nicknames from 37 last names. Some families with many branches in these Slovak villages have up to 20 nicknames. Even though one-word nicknames are most frequent, we also recorded two-word and three-word nicknames. There are cases where one person has two nicknames and vice versa, in which one nickname sometimes refers to several people. The giving of nicknames is often influenced by both the Central Slovak dialect spoken in all three villages and Serbian, which is the region's official language. We also recorded nicknames given on the basis of first names from other languages. The majority of nicknames were derived from personal first and last names (the total from all three villages: 358), the next largest group of nicknames were based on function, employment, or practice (total: 135), the next group were based on psycho-physical characteristics and states (87), and so on.

Nicknames in a way reflect the history of these villages and thus characterize the way of life of people living in certain times and localities with all their local and regional specifics. In Bačka, the census records a long and ongoing decline in the population of the Slovak speaking national minority. Therefore, we find that recording nicknames is part of preserving an important, non-material cultural and traditional heritage.

Key words: onomastic; nicknames of Slovaks in the villages of Bački Petrovac, Gložan and Kulpin; cultural and traditional specificity at „Southern Land“

Daniela Marčok, Ana Makišova

NADIMCI SLOVAKA U SLOVAČKIM NASELJIMA BAČKOPETROVAČKE OPŠTINE

Sažetak

Nastanak nadimaka je živ sociolinvistički proces sa važnim istorijskim faktorom. Naš cilj je bio da zabeležimo nadimke koji su ostali sačuvani u živom sećanju sadašnjih stanovnika slovačke nacionalnosti u Bačkom Petrovcu, Gložanu i Kulpinu.

Rezultate našeg istraživanja možemo da sažmemo na sledeći način: u Bačkom Petrovcu smo kod 181 prezimena zabeležili 432 nadimka; u Gložanu je bilo zabeleženo 299 nadimaka kod 101 prezimena, a u Kulpinu je bilo 94 nadimka kod 37 prezimena. Neke razgranate porodice u ovim slovačkim selima imaju i do 20 nadimaka. Iako su jednočlani nadimci najčešći, zabeležili smo i dvočlane i tročlane nadimke. Postoje slučajevi kada jedna osoba ima dva nadimka i suprotno – jedan nadimak se ponekad odnosi na nekoliko osoba. Davanje nadimaka je često pod uticajem srednjeslovačkog dijalekta kojim se govori u sva tri sela, kao i pod uticajem srpskog jezika kao prvog službenog jezika zemlje. Zabeležili smo i nadimke date na osnovu inojezičnih ličnih imena. Najviše je bilo nadimaka izvedenih iz vlastitog imena i prezimena (u sva tri sela ukupno 358), zatim nadimaka na osnovu funkcije, zaposlenja ili vršenja delatnosti (ukupno 135), na osnovu psiho-fizičkih osobina i stanja (87) itd.

Nadimci na određen način reflektuju istoriju naših sela i na taj način karakterišu način života ljudi određenog doba i lokaliteta sa svim njihovim lokalnim i regionalnim specifičnostima. U popisima stanovništva Bačke dugoročno beležimo smanjenje broja pripadnika slovačke nacionalne manjine. Stoga smatramo da je beleženje nadimaka značajno nematerijalno – kulturno i tradicionalno, nasleđe.

Ključne reči: onomastika, nadimci Slovaka u selima Bački Petrovac, Gložan, Kulpin; kulturna i tradicionalna specifičnost na Donjoj zemlji.

LITERATÚRA

- Blanár, V. (2008). *Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky*. Bratislava: JUS SAV.
- Botík, J. (2011). *Dolnozemskí Slováci*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- Csachová, S. (2015). Priezvisko v humánno-geografickom výskume – prípad okresu Košice-okolie. *Geographia Cassoviensis*, IX/2, 100–107.
- Ćirković, S. (2015). *Nadimci starih Beograđana: 1830–1940*. Beograd: Službeni glasnik.
- Dudok, D. (1998). *Priezviská Slovákov v Južoslávii*. Nový Sad: Spolok vojvodinských slovakistov.

- Kováč, J. (2002). *Priezviská Slovákov v Starej Pazove*. Stará Pazova: vlastným nákladom.
- Krátky slovník slovenského jazyka* (1989). Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Marčoková, D., Makišová, A. (2017). Prímená v Kysáči ako kultúrne a tradičné dedičstvo. In: Andrić, E., Smiljanić, D. (ed.) *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, XLII-1, Novi Sad: Filozofski fakultet. 291–303.
- Marićová, A. (2014). Neúradné priezvisko vo funkcii živého mena u staropazovských Slovákov. In: Gudurić, S., Stefanović, M. (ed.) *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, IV/1, Novi Sad: Filozofski fakultet. 79–86.
- Párnický, M. (s.a.). *Kysácke nádyvky* (rukopis).
- Pehrat, V., Antoni, (2012). *Nadimci u Donjoj Vrbavi kao kulturno i tradicionalno nasleđe*. Gornji Milanovac: Muzej rudničko-takovskog kraja.
- Synonymický slovník slovenčiny* (2004). Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Sirácky, J. (1980). *Slováci vo svete 1*. Martin: Matica slovenská.
- Sklabinská, M., Mosnáková, K. (ed.) (2012). *Slováci v Srbsku z aspektu kultúry*. Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov.
- Týrová, Z. (2005). Prezývky Slovákov v obci Pivnica (Juhoslávia). In: Šimková, M. (ed.) *Varia XII. Zborník materiálov z XII. kolokvia mladých jazykovedcov (Modra – Piesok 4.–6. 12. 2002)*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV. 175–179.